

X'Sar Mitt Sena Ilu

Fil-Kungress Ewkaristiku Internazzjonal

Kitba ta' Mons. Dun Ĝużepp Fenech

Nota Editorjali

Matul din is-sena saru diversi attivitajiet f'diversi parroċċi biex jitfakkar għeluq iċ-Ċentinarju mindu sar il-Kungress Ewkaristiku Internazzjonal f'pajjiżna. Din il-ġraja tant kbira fl-istorja reliġjuża ta' Malta kienet bix-xieraq li titfakk, għax permezz tagħha l-Maltin urew kemm tasseg kien m'hnejja, kemm f'livell spiritwali, kif ukoll aktar soċċali bil-merħba li taw u bl-attendenza tal-folol. Għalhekk ħsibna li nitolbu dil-kitba lill-Mons. Ĝużeppi Fenech, biex il-qarrejja ta' dil-pubblikazzjoni jagħrfu kemm tasseg kienet importanti dil-ġraja għal missirijietna. L-awtur jidħol fil-fond tat-thejjijiet u l-attivitajiet kollha li saru, b'mod li għandna idea ċara ta' kulma sar. Tispiċċa tiskanta kemm tasseg daħlu fl-irqaqat u d-dettalji kollha biex tasseg spicċaw ħarġu bl-unuri minn dal-Kungress. Interessanti wkoll il-fatt li tajjeb nghidu, li l-Fratellanza ta' San Ĝużepp, skont il-kotba tal-ħruġ, ipparteċipat f'dal-Kungress, aktarx fil-Purċissjoni li saret meta ġie fi tmiemu.

Din is-sena li ġejja jaħbat l-ewwel Ċentinarju tal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonal, li kien sar f'Malta mit-23 sas-27 ta' April 1913. Dawn il-Kungressi jsiru f'pajjiżi differenti mad-dinja kollha u għalihom jingħabru numru kbir ta' Kardinali, Isfqijiet u Insara minn kullimkien.

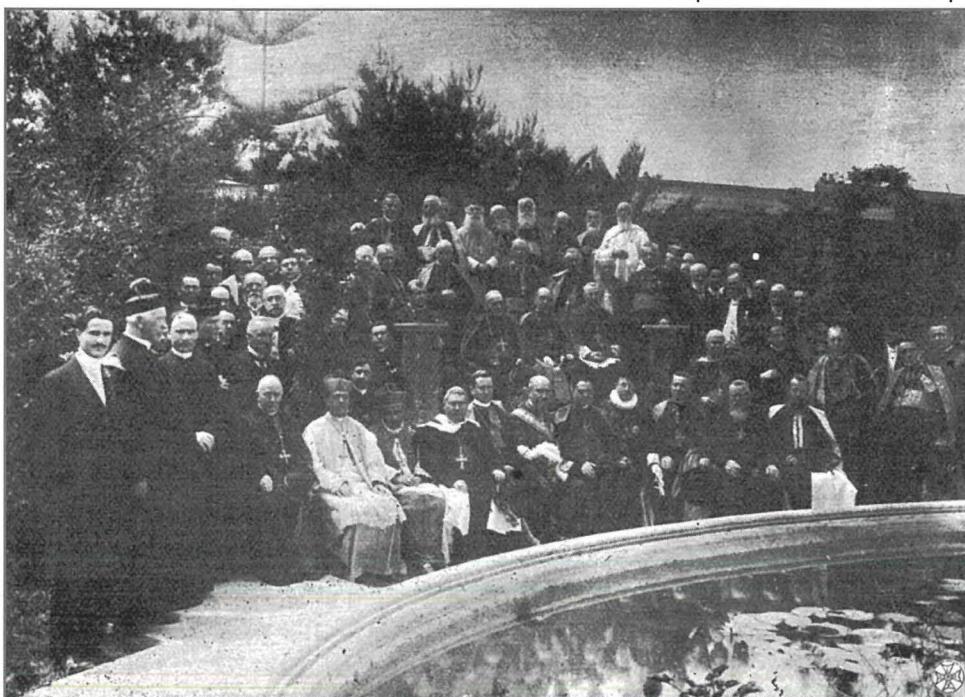
F'din il-kitba minix se nghid biss x'sar f'dan il-Kungress, iżda xi thejjijiet saru fis-snin ta' qabel. Billi Malta hija pajjiż čkejken, ħadd qatt ma basar li xi darba kellijs isir f'pajjiżna. Min kien l-ewwel wieħed li ħolom, biex ngħid hekk, li Kungress kbir bħal din isir fostna?

Jiġi Malta I-Kardinal Bourne

F'Novembru 1911 il-Papa San Piju X kien ħatar kardinali ġodda u wieħed minnhom, Mons. Francis Bourne, Arcisqof ta' Westminister ta' Londra, fl-Ingilterra, qabel ma reġa' lura minn Ruma għal pajjiżu, għadda Malta, bla ma kien mistenni. Issa għandna nkunu nafu li fl-1908, il-Kungress Ewkaristiku Internazzjonal kien sar f'Londra.

Dawk li semgħu li dan il-kardinal ġdid kien ġej Malta, għamlulu laqgħha kbira. Naturalment iltaqa' mal-Isqof ta' dak iż-żmien, Mons. Pietru Pace. Meta għarraf kemm il-fidi tal-Maltin kienet qawwija, qal lill-Isqof: "Hawn hu xieraq li jsir Kungress Ewkaristiku Internazzjonal". Dan il-kliem kien bħal żerriegħha li niżlet f'art tajba u għamlet ħafna frott fi żmienha.

L-Isqof ma qatax qalbu, kiteb lill-Kumitat Permanenti tal-Kungressi u ħadem bis-sħiħ biex ix-xewqa tiegħu tirnexxi. Kellu tweġiba tajba u għalhekk ħatar kumitat ta' madwar 300 ruħ minn kull settur tal-ħajja, u minnhom għażel Kunsill Eżekuttiv u sotto kumitat biex iħejju dak kollu li jkun hemm bżonn biex dan il-Kungress jirnexxi għall-aqwa ġieħ

Il-grupp tal-Kardinali, Isfqijiet u kbarat flimkien mal-Kumitat Malti, li hadu sehem f'dan l-XXIV Kungress Ewkaristiku. Ritratt J. Ellis.

ta' Ĝesu' fl-Ewkaristija u fl-istess hin għall-glorja ta' paxjiżna.

II-Problemi ma naqsux

Il-problemi ma naqsux. Min ma qabilx, beda jsemmi li Malta kienet pajjiż ckejken wisq għal dawn il-laqgħat internazzjonali. Kien hemm minn qata' qalbu għaliex il-klima kienet shuna wisq u ma kienx hemm kumditā ta' trasport għall-pellegrini li jiġu minn barra, u anqas kien hawn lukandi fejn jistgħu joqogħdu. Xi gazzetti barranin bdew jgħidu li f'Malta kien hawn ħafna mard u vvintaw ħwejjeg oħra li jaqtgħu qalb it-turisti.

Hawn ta' min jgħid li Dun Gejt, qassis minn H'Attard, li kien għamilha ta' gwida għal xi saċerdotie Barranin waqt il-Kungress, ġie mistoqsi minn wieħed minnhom fejn kienu n-nies suwed ta' Malta, għax hekk kienu qalulu. Dak qalihom: "Harsu lejja, jien l-iktar bniedem ismar li hawn f'Malta!"

Jekk f'dak iż-żmien f'pajjiżna ma kienx hawn lukandi, għas-sejħa li għamel l-Isqof, il-kunventi tal-Patrijiet u tas-Sorijiet, kif ukoll dawk li kellhom djar kbar u palazzi, fethu l-bibien tagħhom biex jilqgħu fostna lill-kongressisti Barranin. Ħafna familji offrew li jospitaw lil dawk li xtaqu jiġu Malta għall-Kungress.

Saret ġabru ma' Malta kollha għall-ispejjeż, li laħqed is-somma ta' tlett elef lira Sterlina, somma sabiħa għal dak iż-żmien.

Jiġi Malta Mons. Heylen

Mons. Heylen, Isqof ta' Namur fil-Belġju, President tal-Kunitat Permanenti tal-Kungressi, ġie Malta fit-18 ta' Ottubru 1912, biex jara f'hiex kienu waslu t-thejjijiet. Kollo għoġbu, u faħħar ħafna l-ġmiel tal-knejjes tagħna u l-iż-żejjed dawk ta' San Ģwann, tal-Katidral u dik tal-Mosta.

Meta ħaduh il-Barrakka ta' Fuq, tant laqtitu x-xena tal-Port il-Kbir u tas-swar ta' madwaru, li qalihom: "Minn hawn ta' min ibierek bis-Santissmu, il-baħar u l-art ta' Malta. Tkun ħaġa sabiħa u maestuża." Dan il-ħsieb ġie milquġi minnufi mill-Kunitat ta' Malta.

Programm tal-Kungress

Fl-laqgħa li dan il-Kunitat għamel mal-Kardinal fl-Oratorju ta' San Ģwann, tkellmu dwar il-ġrajjiet l-aktar importanti tal-Kungress, li kienu dawn:

1. It-Tlieta: Wasla tal-Kunitat Permanenti;
  2. L-Erbgħa: Wasla tal-Legat tal-Papa;
  3. Il-Ħamis: Ftuħ tal-Kungress;
  4. Il-Ġimgħa: Filgħodu: Laqgħat speċjali b'insna differenti fil-knejjes tal-Belt;
  5. Is-Sibt: Riservat għall-qrar
- Filgħaxja: Barka Sagreemental minn fuq il-

Barrakka ta' Fuq;

6. Il-Ħadd: Filgħodu: Tqarbina Ġenerali fil-parroċċi kollha; Filgħaxja: Purċiżżoni solenni li toħroġ mill-Konkatidral ta' San Ģwann, tgħaddi mit-toroq tal-Belt għall-Furjana.;
7. It-Tnejn: Pellegrinagħ kbir għall-Grotta ta' S. Pawl, ir-Rabat.

Dan il-programm intemm kif kien thabbar, barra xi dettalji żgħar. Il-Laqqha Ġenerali, minflok fil-Grawnd tal-Kullegg ta' San Lwiġi, Birkirkara, saret fil-Knisja tal-Mosta.

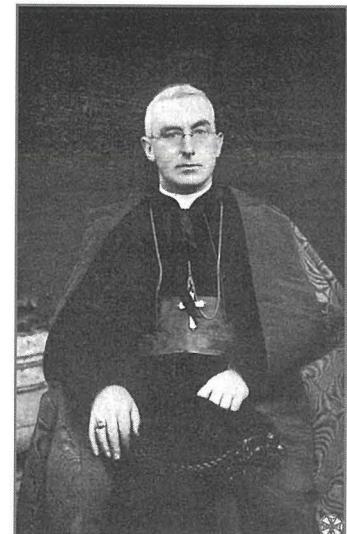
Fil-5 ta' Diċembru 1912, l-Isqof ta' Malta rċieva l-aħbar li l-Kardinal Domenico Ferrata kien ġie magħżul mill-Papa biex ikun il-Legat tiegħu fil-Kungress. Dan il-Kardinal kien digħi ġie darb oħra fostna, meta kien inkuruna l-Kwadru tal-Kunċizzjoni tal-Madonna f'Bormla fl-1905.

Fl-1 ta' Jannar 1913, il-Kunitat Ċentrali stieden lill-isqfijiet tad-din ja kollha biex jieħdu sehem fil-Kungress u biex iħeġġu lill-insara tagħhom jitkolu għas-suċċess tiegħu u jingħaqdu fit-Tqarbina Ġenerali fil-jum tas-27 ta' April. Għal din l-istedina, ħames kardinali u 53 isqof wiegħbu li se jattendu.

Bdew jiżżejnu t-toroq ewlenin, u l-iż-żejjed dawk li minnhom kienet se tgħaddi l-Purċiżżoni tal-għeluq.

Fil-15 ta' Marzu 1913 il-Vigarju Ġenerali Mons. Luigi Attard ħareġ cirkulari li biha ħeġġeg lill-Maltese biex jitkolu għas-suċċess tal-Kungress u sabiex minnu johroġ ħafna ġid. Ordna li fil-knejjes kollha ssir kuljum kwarta adorazzjoni quddiem Ĝesu' Sagreementat u tingħad talba speċjali qabel il-Barka Sagreementali.

Fl-Ġhid il-Kbirta' dik is-sena, l-Isqofa' Malta Mons. Pietru Pace ħareġ Ittra Pastorali li fiha rringrazzja lill-Kunitat tal-Kungress u ordna li bħala preparazzjoni, fil-Knisja tal-Ġiżwiti l-Belt issir "Missjoni" ta' ħmista x-il-ġurnata bi prietki kuljum u tlitt ijiem ta' Tridu fil-parroċċi kollha ta' Malta. Wera x-xewqa tiegħu li kull familja żżejjen it-twiegħi u l-gallariji biex turi l-imħabba tagħha lejn Ĝesu' fl-Ewkaristija.

L-Ex. Rev. mal-Kardinal Francis Bourne, Arċiſqof ta' Westminster, li waqt żjara f'Malta f'Novembru tal-1911, issuġġerixxa li l-Kungress Ewkaristiku li kien imiss, isir f'pajjiżna. Ritratt: The Grand Studio

Jiżżejnu I-Knejjes bħal Jum il-Festa

Il-Kurja tal-Isqof tat ukoll dawn l-avviżi: Fit-22 ta' April, meta jasal il-Legat tal-Papa, il-Kardinal Ferrata, il-parroċċi kollha madwar il-Port il-Kbir idoqqu mota ta' kwarta. L-ġħada, 23 tax-xahar, il-Parroċċi kollha jdoqqu mota ta' kwarta f'nofsinhar u waqt it-Te Deum. Il-knejjes kollha jkunu mżejna bħall-jum tal-festa titulari, u nhar il-Ħadd 27 ta' April, issir mixgħela mal-knejjes kollha tad-Djoċesi. L-Isqof ta l-permess li jistgħu isiru sīghat ta' adorazzjoni billejl matul il-Kungress u ordna li ssir Quddiesa Kantata fil-Parroċċi kollha f'xi jum tal-Ġimħa tal-Kungress.

Iż-żewġ pilandri li fil-festa tas-Salvatur naraw fuq iz-zuntier ta' ħal Lija, fl-okkażjoni tal-Kungress kienu armati l-Furjana, waħda kull naħha tat-Tribuna fejn spicċat il-purċissjoni f'għeluq il-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali. Din it-Tribuna kienet fejn illum hemm il-monument ta' Kristu Re, opra tal-iskultur Malti Antonio Sciortino, li kien twaqqaf bħala tifkira tal-İstess Kungress.

Wasla tal-Kardinal Legat

Kien jum li l-Maltin kienu ilhom jistennej li jasal, meta l-Kardinal Domenico Ferrata jiġi Malta. Dan wasal fit-22 ta' Marzu 1913, u ġie mwassal minn Sqallija mill-frejgata Ingliza "Hussar". Eluf ta' nies imlew is-swar ta' madwar il-Port il-Kbir, fuq il-Barrakki ta' Fuq u ta' Isfel waqt li ħafna dghajjes ħarġu jilqgħu il-bastiment fejn il-breakwater. Il-Kunitat Ġenerali, immexxi mill-Viċi-President tiegħu Monsinjur Angelo Portelli O. P. kien fejn id-Dwana biex jilqgħu lill-Kardinal.

Minn kullimkien beda jinstema' l-għajnej ta' *Viva l-Papa!, Viva l-Kardinal Legat!, Viva l-ġhażiża Religjjon tagħna!, Viva Ĝesù Sagramentat!* Il-Kardinal, liebes l-aħmar, beda jwieġeb billi jxejjer idejh. Minn fuq il-Knisja ta' San Filippu tal-Isla, ġew sparati wieħed u għoxrin tir.

Wara li kien imwassal l-art mil-lanċa tal-Ammiral u sellem lil dawk li kienu jistennewh, il-Kardinal tela' fuq il-karozza mħejjija għalihi, miġbuda minn erba' żwiemel. Fost iċ-ċapċċip tan-nies, il-korteo għad-donna sa fejn il-Knisja ta' Sarria, il-Furjana, fejn Monsinjur Pietru Pace, Arcisqof ta' Rodi u Isqof ta' Malta tah merħba f'isem il-kleru u l-insara kollha ta' Malta.

Wara li saru xi diskorsi oħra, bdiet purċissjoni li fiha ħadu sehem l-ordnijiet reliġjużi kollha, is-saċċerdoti, il-Kunitati u nies barranin li kienu laħqu ġew Malta, u minn fejn il-Knisja ta' Sarria wasslu lill-Kardinal, miexi taħt il-baldakkin, merfugħ min-nobblī Maltin, sal-Konkatidral ta' San Ģwann. It-toroq kollha kienu mżejna mill-aħjar. Wara l-funzjoni, il-Kardinal ġie mwassal sal-Palazz tal-Isqof imdawwar mill-istudenti tal-Universitā.

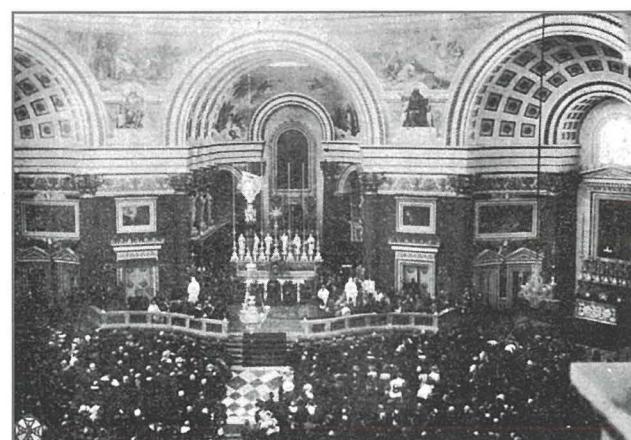
Fl-okkażjoni tal-wasla tal-Kardinal Legat ħadu sehem sitt baned: il-"Queen's Own" tal-Isla fid-Dwana, id-"Duke of Edinburgh" tal-Birgu taħt Sant'Anglu, il-"Vilhena" tal-Furjana ħdejn Sarria, il-"Prince of Wales" tal-Birgu fejn it-tribuna, "La Vallette" fejn San Ģwann u l-"King's Own" fi Pjazza San Ĝorġ.

L-ewwel laqgħa fir-Rotunda tal-Mosta

L-ġħada filgħodu, il-pellegrini barranin u ħafna Maltin daħlu l-Belt u żaru l-knejjes li kienu mżejna għall-okkażjoni tal-Kungress. Il-Kardinal Legat laqa' lill-membri tal-Kapitli, lis-saċċerdoti, reliġjużi, sorijiet u lajċi li marru jsellmulu fil-Palazz tal-Isqof. Fis-1.00pm, il-Kardinal mar iżur lill-Gvernatur Rundle fil-Palazz tiegħu, il-Belt. Fis-2.30pm, il-qniepen tal-Belt taw is-sinjal li kien telaq fi triqtu lejn il-Mosta għall-ewwel laqgħa fil-Kungress. Ghadda mill-Furjana, il-ħamrun u Birkirkara. Matul it-triq kien milqugħi mill-ferħ tan-nies li bdew iwaddbu l-fjuri lejn il-karozza li kien riekeb fuqha, immexxija minn erba' żwiemel.

Meta wasal il-Mosta, il-Banda daqqet l-Innu tal-Papa u wara li daħal għal ftit ħin fid-Domus Curialis, kien imwassal fil-knisja, fost iċ-ċapċċip tal-preżenti, sal-altar maġġur mill-Isqof Angelo Portelli, il-Vigarju Ġenerali, fejn qagħad fuq is-sedja bejn żewġ kardinali oħra, imdawwar mill-isqfijiet fuq naħha u mill-Kunitat tal-Kungress fuq in-naħha l-oħra tal-presbiterju.

Il-laqgħa bdiet billi Mons. Heylen, Segretarju Ġenerali tal-Kunitat Internazzjonali, iddikjara l-XXIV Kungress Ewkaristiku Internazzjonali miftuh b'indirizz lill-Kardinal Legat u qara telegramm mibgħut lill-Qdusija Tiegħu l-Papa. F'dan it-telegramm, il-kongressisti, magħqudin fil-fidi lejn Ĝesù Sagramentat, talbuh il-Barka Appostolika fuqhom u fuq il-ħidma tagħhom.

Il-Kardinal Legat Domenico Ferrata jifta il-Kungress fir-Rotunda tal-Mosta. Ritratt: S.L. Cassar

Wara li nqrat il-Brevi dwar l-għażla tal-Kardinal Legat, l-istess Kardinal Ferrata għamel diskors tal-ftuħ, diskors twil mill-isbaħ, mimli kliem ta' tifħir

sinċier lil Kristu Sidna, lill-Vigarju tiegħu, lir-Religjon Nisranija, lill-fidi tal-Maltin u lill-kobor tal-istorja ta' Gżiritna. Dan id-diskors ġie milqugħi minn ċapċip fit-tul u ghajjat ta' ferħ minn kulħadd.

Wara d-diskors tal-Kardinal, kien imiss lill-Isqof ta' Malta Mons. Pietru Pace li jwieġbu u jirringrazzjah. Warajh tkellem il-Vigarju Ġenerali Mons. Portelli, f'isem l-Isqof u l-Kleru kollu ta' Malta, ta merħba lill-kongressisti barranin b'diskors studjat fuq il-ħsieb ta' San Pawl li qal fl-Ittra tiegħu lill-Efesin: "M'intomx le milqugħha f'dar ħaddieħor, m'intomx barranin, imma beltin u midħla tad-dar t'Alla".

Biex jilqgħu lill-pellegrini barranin saru mbagħad żewġ diskorsi oħra: wieħed bl-Ingliż minn Dr Mattei, u ieħor bil-Franciż minn Mons. Emard, Isqof Kanadiż. L-aħħar diskors tal-Laqqha sar minn Patri Vinčenz Sammut, S.J., Rettur tal-Kullegg S. Lwiġi, ta' Birkirkara.

Il-Ħamis, 24 t'April, L-Ġhid tat-Tfal

Il-Ħamis filghodu kien iddedikat għat-tfal. Fil-Knisja ta' San Publju, il-Furjana riġabru t-tfal tal-Belt, tal-Furjana u tal-parroċċi tal-qrib sabiex jassistu għall-quddiesa mil-Legat tal-Papa. Ma kienx hemm wisa' għalihom, u kellhom jitqassmu fil-knejjes ta' Sarrija u tal-Patrijet Kapucċini. Fil-parroċċi l-oħra, il-quddiesa saret fil-knisja tagħhom. L-Isqof Portelli, qabel il-quddiesa għamel diskors qasir. Hames Isqfijiet barranin għenu lill-Kardinal fit-tqarbin.

Wara l-Quddiesa, it-tfal marru lejn il-Mall, fejn ġew mogħtija xi ħażja x'jeklu u waqt li mxew wara l-bandalori tagħhom, resqu lejn il-Belt u għaddew minn Strada Rjali, illum Triq ir-Repubblika. Il-Kardinal u dawk ta' madwar raw din ix-xena sabiħa mill-gallarija tal-Casino Maltese. Hawn ta' min jgħid li it-tfal, huma u deħlin il-Belt kantaw bit-taljan, għall-ejjew darba, l-innu "Nadurawk ja Hobż tas-sema" ta' Mons. Carmelo Psaila. Jgħidu li l-Kardinal Legat, meta sema' dan l-innu, qal lil ta' madwaru: "Così cantano gli Angeli!", bil-Malti: "Hekk ikantaw l-Anġli!". It-toroq imżejna mill-Furjana għall-Belt kien mimlija bin-nies ferhanin jammiraw lit-tfal Maltin, li min-

Purċijsjoni tat-tfal tal-ewwel Tqarbina għaddejja minn Strada Rjali l-Belt. Ritratt: London Studio

naħha tagħħom bdew ikantaw u jgħajtu: "Viva l-Papa", "Viva l-Kardinal Legat" u "Viva Ģesù Sagamentat".

Waqt li kienet issir din il-funzjoni, komplew ġejjin il-pellegrini barranin. Mal-vapur "Ille de France" wasal il-Kardinal Santos y'Alma Arcisqof ta' Sivilja, flimkien ma' 243 Spanjol. Kif niżlu l-art, marru f'purċijsjoni lejn il-Konkatidral ta' San Ĝwann. Mons. Federiano Giannini, Arcisqof ta' Bejrut, Delegat Apostoliku tas-Sirja, qaddes l-Isla. Il-Kardinal Franciscanava f'Birkirkara. Fil-knejjes tal-Belt saru laqqħat għall-pellegrini Ingliżi, Taljani, Franciżi, Spanjoli, Belġjani, Germaniżi u Griegi.

It-tieni laqqha fil-Mosta

It-tieni laqqha fil-Knisja tal-Mosta mexxiha Mons. Heylen, Segretarju Permanenti Internazzjonali tal-Kungressi. Attendew għaliha bosta kardinali u isqfijiet, fosthom il-Kardinal Bourne tal-Ingilterra akkumpanjat mid-Duka ta' Norflok.

Id-diskorsi li saru kien dawn: Mons. Luigi Farrugia tkellem dwar "L-Ewkaristija u Malta", l-Avukat Giovanni Galea dwar "Il-Liturgija tal-Quddiesa", il-Professur Anastasju Cuschieri, O. C. dwar "Il-Quddiesa Riparatriċi" u l-Kanonku A. F. Leynaud dwar "Il-Quddiesa fl-istorja tal-Knisja tal-Afrika".

Fl-istess hin ta' din il-laqqha, fil-Belt Valletta kienu qiegħdin isiru prietki speċjali f'diversi knejjes. F'San Ĝwann ipprieta l-Isqof ta' Pesera, Mons. P. Paolo Tei, O. F. M. Cap. li kien digħi għie Malta qabel; fil-knisja ta' San Pawl kien hemm Patri Luigi Attard, O. F. M.; f'dik ta' San Duminku Patri Rużarju Spiteri O. P. u f'San Publju l-Furjana Mons. E. Vassallo.

Dakinar ukoll sar riċeviment fil-Palazz tal-Isqof u l-Banda "King's Own" daqqet fi Pjazza San ġorġ. Fil-Knisja ta' San Duminku saret Adorazzjoni quddiem Ģesù Sagamentat u quddiesa fis-siegħa ta' billejji li għaliha attendew tlett elef ruħ. Elfejn ruħ oħra semgħu quddiesa oħra fit-tlieta ta' fil-ġħodu bħala għeluq tal-adorazzjoni.

25 t'April 1913

Illum, fit-8.00am, il-Kardinal Ferrata telaq mill-Belt għall-Imdina, biex iqaddes fil-Katidral. Kien milqugħ ir-Rabat fil-Knisja ta' Santu Wistin. Hemmhekk il-Markiż Apap Bologna qralu indirizz u ġie meħud fi proċessjoni lejn il-Katidral taħt baldakkin merfugħ minn sitt nobbli Maltin. Fl-10.30am beda l-Pontifikat fil-preżenza tal-Kardinali l-oħra u għadd kbir ta' isqfijiet. Il-mužika kienet taħt id-direzzjoni ta' Maestro Paolino Vassallo. Wara, il-Kardinal kien mistieden għall-pranzu għand in-nobbli Ursola De Piro.

Dakinar ukoll, fil-Knisja tal-Griegi, sar Pontifikat mill-Isqof Mons. N. Camer, Rettur tal-Kullegg Maronita, tar-Rit Siro-Maronita, li fih inqara l-Vangeli

bil-Malti, skont l-użanza tagħhom. Il-Pellegrini Spanjoli kellhom quddiesa fil-Knisja Ta' Ĝiežu.

Il-Belgjani u I-Franciżi ngħaqdu flimkien għall-quddiesa fil-Knisja ta' San Franġisk. It-Taljani Itaqgħu fil-Knisja tal-Ğiżwiti fi Triq il-Merkanti. Wara sar diskors minn Mons. Lagumina, President tat-Taqsima, dwar "id-devozzjoni lejn Gesù Sagreementat". Warajh Patri Agostino Gemelli O. F. M. tkellem dwar "il-verità tal-Ewkaristija fost l-għorrief".

Il-pellegrini Spanjoli u Portugiżi Itaqgħu fil-Knisja Ta' Ĝiežu l-Belt fejn qaddes il-Kardinal Almaraz y Santos li hadem ħafna biex ikabar id-devozzjoni lejn il-Kwaranturi u s-Sigħat ta' Adorazzjoni.

L-istudenti Itaqgħu fl-Oratorju tal-Konkatidral ta' San ġwann, taħt it-tmexxija tal-Prof. Mons. Giovanni Maria Pelizzari, Isqof ta' Piacenza. Id-diskorsi saru mill-Prof. Mons. Giovanni Formosa dwar "L-Ewkaristija u Malta", Patri Gemelli dwar "Il-verità tal-Ewkaristija fost l-għorrief" u mill-Kjeriku E. Dandria dwar "Ix-Xirka tal-Adorazzjoni Riparatriċi".

Il-Pellegrini Ingliżi Itaqgħu fil-Knisja ta' Santu Wistin u ppriekta Fr Banin minn Londra dwar "L-Istorja tal-Ewkaristija fl-Ingilterra". Fr Heeley, saċċerdot Amerikan, tkellem dwar "Gibda Nisranja lejn l-Ewkaristija".

Fil-knisja tal-Ğiżwiti Itaqgħu l-pellegrini Taljani, taħt il-presidenza ta' Mons. Lagumina. Kellmuhom Mons. Catalanotto dwar "Id-devozzjoni lejn is-Santissimu Sagreement", Patri Gemelli dwar "il-verità tal-Ewkaristija fost l-għorrief" u Patri Alfons De Feo, Redentorista, dwar id-devozzjoni lejn Gesù Sagreementat fil-Belt ta' Napli.

It-tielet laqgħa tal-Mosta

Fl-istess jum saret it-tielet laqgħa Ġenerali tal-Kungress fil-Knisja tal-Mosta. Kif semmejt qabel, il-pellegrini tal-pajjiżi differenti kellhom il-laqgħat tagħhom fil-Belt u ħafna isqfijiet attendew għall-Pontifikal fil-Katidral tal-Imdina. Għalhekk mis-sagħtejn ta' wara nofsinhar 'il quddiem numru kbira ta' karozzini bdew iġorr mill-Belt lil dawk li kellhom jieħdu sehem f'din l-aħħar laqgħa tal-Mosta.

Mons. Heylen reġa' ppresieda l-laqgħa, li għaliha attendew il-Kardinal Bourne u Almarez y Santos. Kien hemm ukoll id-Duka ta' Norfolk flimkien mal-Kaptan J. Kontino Theuma Castelletti.

Wara t-talba kulħadd qam bilwieqfa u nqara t-telegramm tal-Papa, tweġiba għal dak li kien bagħatlu l-Kardinal Legat. Kien jgħid hekk:

Ruma, 24 ta' April, 1913.h

"Lill-Kard. Ferrata, Legat tal-Papa – Malta.

Il-Papa Re Piju X, b'qalb ta' missier jilqa' l-eku tal-leħen kollu mħegġeg ta' tant ulied, illi, filwaqt li

dawru lejh il-ħsibijiet ta' mħabbithom, bdew f'dik l-istorika Gżira, glorjuža għall-ġrajjiet glorjuži tagħha, iċ-ċerimonji kbar Ewkaristiċi, u magħlhom magħquda bi ħsieb wieħed ta' qima quddiem ir-rebħ ta' Gesù Sagreementat, jitlob 'l Alla biex isaltan fuq kulħadd bl-imħabba tiegħu u jibgħat fil-wisgħa kollha l-mitluba barka apostolika lil kull wieħed mill-kongressisti u fuq kollo lilek Em.mu Kardinal Legat, lill-Kardinali l-oħra, lill-Arcisqfijiet, u lill-Isqfijiet li huma hemm, Barka Habbara tal-għeżeż grazzi tas-sema.

Kard. Merry Del Val.

Ma setax jonqos iċ-ċapċip kbir u l-għajjat ta' "Viva l-Papa" li laqa' dan it-telegramm. Id-diskors ewlieni din id-darba għamlu l-Kardinal Bourne dwar "L-Ewkaristija u l-familja". Iżda qabel feraħ bi kliem mill-isbaħ lill-Isqof Pietru Pace għall-kuraġġ li kellu fit-thejjija tiegħu u feraħlu għas-suċċess li kiseb. It-tieni kelliemi kien l-Avukat Arturo Mercieca, li tkellem dwar :"L-Ewkaristija u t-Tfal".

Tkellmu wkoll Patri Gemelli dwar "L-Ewkaristija u Lourdes" u t-Tabib Gian Felice Inglott fuq is-suġġett: "L-Ewkaristija fl-aħħar siegħa qalila tal-ħajja", jew "L-Ewkaristija bħala Vjatku". Dawn id-diskorsi ġew milqugħha b'ċapċip kbir u ħafna kienu dawk li marru jifirħu lill-kelliema.

Dakinhar stess fil-knejjes tal-Belt komplew isiru l-laqgħat għall-pellegrini barranin. Fit-8.00pm fil-Konkatidral ta' San ġwann ipprietka l-Exċċ. Tiegħu Mons. Schiro, mill-Greċċa, Arċisqof ta' Neocesarea, li kien digħà magħruf ħafna f'Malta. Tkellem dwar "Kristu huwa l-İben ta' Alla l-ħaj".

26 t'April 1913

F'dan il-jum, filgħodu, saru diversi quddies fi knejjes differenti f'Malta: Fil-Konkatidral ta' San ġwann qaddes il-Kardinal Francinava, f'San Pawl l-Isqof ta' Malta Mons. P. Pace għall-istudenti tal-Università, f'San Duminku l-Kardinal Laudli, fil-knisja tal-Ğiżwiti, Mons. Giuseppe Schiro, Arċisqof ta' Neocesarea, l-Isla l-Kardinal Almaras y Santos, is-Siggiewi Mons. Berti, Isqof ta' Umbria, iż-Żurrieq Mons. Bartolomeo Lugemini, Isqof ta' Girgenti u Palermo u l-Mosta l-Kardinal Bourne u ħafna isqfijiet oħra.

Ġeluq tal-laqgħat il-kbar

Din il-laqgħa saret fil-11am fir-Rotunda tal-Mosta u attendew għaliha l-Kardinal Legat u tliet Kardinali oħra: Lualdi, Nava u Almaras. Mons. Heymen ippresieda l-laqgħa li fiha tkellem Patri Antonio Keanza S. J. editur tar-rivista "Civiltà Cattolica", flok l-Isqof Mons. Zorn de Bulach, dwar "It-talb għall-konverżjoni tal-Lvant". Warajh tkellem id-

Purċijsjoni Sagumentali ħierġa mill-Katidral tal-Imdina fil-jiem tal-Kungress Ewkaristiku. Ritratt EA Gouder.

Il-Barka Sagumentali tal-Port il-Kbir mill-Barrakka ta' Fuq. Ritratt G. Cassar.

Dekan Mons. Giuseppe Farrugia, Vigarju tal-Isqof ta' Ghawdex, li ttratta dwar "Iż-żara ta' filgħaxija u s-Sieġha Qaddisa tal-Adorazzjoni". Wara dan, il-Maġistrat Giuseppe Cremona tkellem dwar "Il-ġid li l-Ewkaristija tagħmel fis-soċjetà".

Wara dan, il-Kanonku Abatti Desgranges, il-President tal-Ġuvintur Insara, "Jeunesse Chatolique" ta' Franza, għamel diskors dwar is- "Soċjetà li toqghod taħt il-mant ta' Gesù Sagamentat u l-ġid li taqla' mill-altar, tron ta' sidha, tal-Feddej tagħha, ta' Missierha". Tkellem ukoll il-Kardinal Spanjol Almaras y Santos u faħħar it-tjieba nisranija tal-Poplu Malti li sera fil-Kungress.

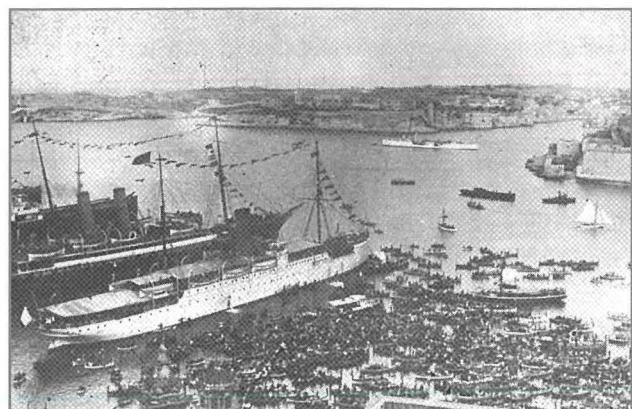
Għalaq l-aħħar laqgħa l-Legat tal-Papa l-Kardinal Ferrata u beda d-diskors tiegħu b'dan il-kliem: "Il-Kungress tagħna ghoddru spicċa. F'dil-Ġzira, li tilqa' lil kulħadd bil-qalb u li tisirqek bil-ġmiel tagħha, aħna għaddejna jiem tassegħ sbieħ u ġelwin li ma ninsew qatt, li kienu wkoll ta' ġid mill-aqwa għar-ruħ u għar-reliġjon tagħha." Irringazzja lil dawk kollha li ġadmu fil-Kungress u stieden lil kulħadd, Maltin u barranin, biex jieħdu sehem fil-purċijsjoni li kellha ssir fl-għeluq tal-Kungress.

Fl-aħħar ta' din il-laqgħa l-Isqof ta' Malta Mons. Pace offra kalċi tad-deheb lill-Kardinal Legat. Dan il-kalċi kien tal-Isqof Malti Casolani u llum jinsab fit-teżor tal-Arċi-Bażilika tas-Salvatur tal-Lateran f'Ruma.

II-Barka Sagumentali fuq il-baħar

Din saret is-Sibt filgħaxja, lejlet għeluq il-Kungress. Madwar is-swar tal-Port il-Kbir, madwar 120,000 ruħ kienu qed jistennew din il-ġrajjha speċjali. Fil-5.00pm bdiet ħierġa l-purċijsjoni mill-Konkatidral ta' San Ģwann li fiha ħadu sehem 200 fratelli tal-Knisja ta' San Duminku, numru kbir ta' saċerdoti u reliġjuži u l-Kapitlu tal-Katidral. Il-Kardinal Legat iġorr is-Santissimu Sagament, mexa taħt il-baldakkin merfugħ minn membri tal-Kumitat tal-Kungress.

Fil-Port il-Kbir, taħt il-Barrakka ta' Fuq, kien hemm

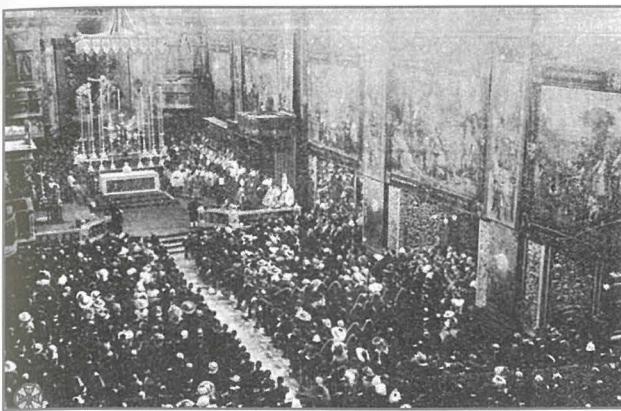
Vapuri u opri tal-baħar oħra jnigħi miġbura fil-Port il-Kbir jassistu għall-Barka tal-Baħar mill-Barrakka ta' Fuq.

numru kbir ta' dghajjes u laneċ. Malli s-Sagament twassal taħt tribuna mibnija apposta fuq il-Barrakka ta' Fuq, kor ta' madwar 800 żaghżugħ u żaghżugħa fil-Ponta tal-Isla, instema' jkanta "O Salutaris Hostia" u t- "Tantum ergo". Meta l-Kardinal Legat bierek il-baħar u lil Malta kollha, instemgħu s-safar tal-laneċ u tal-bastimenti, u l-qnejen tal-parroċċi madwar il-Port daqqew flimkien biex isellmu lil Ĝesù. Waqt li x-xemx dehret nieżla fix-xefaq tal-Punent ta' Malta, il-purċijsjoni reġġhet lura lejn San Ģwann.

Jum Tmiem il-Kungress fil-ġħodu

Sebañ il-jum tal-Ħadd, is-27 ta' April 1913, il-jum li fih kelliu jintem il-XXIV Kungress Ewkaristiku Internazzjonali f'Malta. Fil-ġħodu sar Pontifikal solenni fil-Konkatidral ta' San Ģwann mill-Kardinal Legat, I-Em. Tiegħu Domenico Ferrata, li fih ħadu sehem erba' Kardinali oħra, tletin isqof, u ħafna personalitajiet, fosthom id-Duka ta' Norfolk. Il-Pontifikal intemm bil-Barka Appostolika mogħtija mill-Kardinal Legat. Wara l-Pontifikal li spiċċa fil-11.00am, il-Kardinal kien meħud fil-Palazz tal-Isqof fost il-ferħ ta' folol kbar ta' nies.

Fl-istess jum fil-ġħodu saru Pontifikali oħra jninn minn Isqfijiet barranin fil-Furjana, il-Birgu, l-Imqabba u l-İmsida, fejn 200 tifel u tifla rċevel l-ewwel Tqrbin.

Il-Pontifikal tal-Kardinal Legat fil-Kon-Katidral ta' San Ģwann, il-Belt Valletta. Ritratt SL Cassar.

Il-qofol tal-Kungress kien għadu ġej. Dan kellu jintemmin b'purċijsjoni solenni bis-Santissimu Sagment mill-Konkatidral ta' San Ģwann għall-Furjana, fejn kellha tingħata l-Barka Sagumentali. Folol kbar ta' nies bdew jersqu lejn il-Belt biex jassistu għal din il-purċijsjoni, li bħalha la qatt kienet saret u lanqas għadha saret sal-lum.

Fi tmiem il-Pontifikal saret purċijsjoni solenni bis-Ssmu. Sagment tul-Strada Rjali sax-Xagħra tal-Furjana. Hawn tidher il-Purċijsjoni ħierga minn Bieb il-Belt l-antik għaddejja minn taħbi ark trijonfali li illum jintra mma għall-Festa ta' San Ģwann Battista fix-Xewkija.

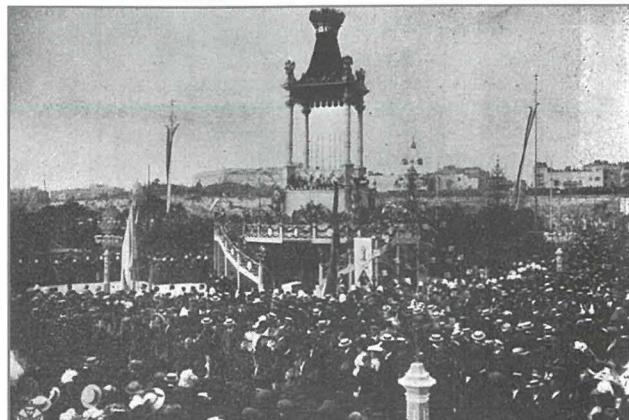
Ritratt The Grand Studio.

Bdiet ħierga fit-3.30pm. Fil-bidu mxew il-Boys' Brigade u membri tal-Pulizija fuq iż-żwiemel. Wara dawn kien hemm it-tfal tal-Istitut St. Patrick ta' Tas-Sliema u socjetajiet oħra. Hadu sehem iktar minn 4,146 fratell minn Malta kollha, membri ta' 100 Konfraternitā, erbgħa erbgħa, 323 patri mill-Ordnijiet Reliġjuzi ta' Malta, membri tal-Gvern, Seminaristi, u madwar 500 saċerdot, mill-parroċċi, Kapitli u Kappillani ta' Malta u Għawdex, Monsinjuri u Prelati barranin, 36 isqof, u fl-aħħar il-Kardinal Legat bis-Sagament Imqaddes. Il-baldakkin kien merfugħ min-nobbl Maltin. Erba' nobbli Ingliżi refgħu l-umbrella.

Wara s-Sagament imxew erba' Kardinali, il-Kumitat tal-Kungress, ġemgħa akkademici, pellegrini barranin Franċiżi, Taljani, Spanjoli u Portugiżi (b'kolloks 6890) u madwar 3000 Maltin. Il-purċijsjoni damet

ħierga minn San Ģwann sagħtejn u għaddiet minn dawn it-toroq: Triq Merkanti, San Duminku u ta' San Frangisk, fejn ingħatat il-Barka Sagumentali.

Meta l-baldakkin ħareġ minn Bieb il-Belt, il-purċijsjoni għaddiet min-nofs ix-Xagħra tal-Furjana, lejn Balzunetta, minn Triq I-Argotti għall-knisja ta' Sarrija u Triq Sant'Anna u dritt għat-Tribuna li kienet armata fejn illum hemm il-Monument ta' Kristu Re. Kien stmat li matul it-triq kien hemm 100,000 ruh jaraw il-purċijsjoni għaddejja.

Preparazzjonijiet biex tingħata l-Barka Sagumentali fi tmiem il-Kungress, taħbi it-Tribuna li kienet armata fix-Xagħra tal-Furjana. Ritratt G. Cassar.

Tant kien temp sabiħ, li x-xemgħha ta' fuq it-Tribuna baqa' jixgħel. Meta ntemmet il-purċijsjoni, tkanta it-Te Deum u ngħatat il-Barka Sagumentali. Malli spicċat il-funzjoni, żewġ saċerdoti, wieħed Malti u ieħor Taljan, bdew jgħajtu bil-ferħ: Viva Ĝesù Sagumentat, Viva l-Papa, Viva l-Kardinali, Viva l-Barranin aħwa tagħna, u ġew milquqha minn ċapċip kbir u għajjat mill-folla. Is-Sagament ittieħed mill-Kardinal fil-Knisja ta' San Publju, fejn reġġhet ingħatat il-Barka Sagumentali.

Il-folla kompliet il-festa. Daħlet il-Belt u kompliet tkanta innijiet ta' tifħir lil-Ġesù Ewkaristija. Xtaqet tagħti tislima xierqa lill-Kardinal Legat, iż-żda dan daħħal il-Belt minn Bieb ix-Xatt. Iż-żda dakħinhar il-Belt kien fiha għaxqa, bid-dawl taż-żejt, xemgħa u l-elettriku, specjalment fit-toroq li minnhom kienet għaddiet il-Purċijsjoni. Din il-mixegħla ma kinetx biss fil-Belt, għaliex minn fuq il-Barrakka ta' Fuq, Malta kienet tidher luuġieġa waħda u minn fuq Bieb il-Belt kont tista' tilmaħħ l-irħula kollha bil-mixgħela li kienet tiddi tal-kampnari u l-koppli tal-knejjes tagħhom. F'dak il-jum, Malta kollha riedet turi d-dawl tal-fidi u l-ħiegħha tal-imħabba li kienet tiddi f'qalbha lejn is-Sultan tal-Glorja, lejn Ĝesù fl-Ewkaristija.

L-għada t-Tnejn, permezz tal-ferrovija, mill-Belt telaq pellegrina għad ta' Maltin u barranin lejn is-Saqqajja, minn fejn imxew lejn il-Knisja Parrokkjali ta' San Pawl mal-Isqifji S. Liete de Vasconcellos, Giuseppe Imard u l-Vigarju Ġenerali Mons. Angelo

Barka Sagralmentali għad-dell tal-istatwa ta' San Pawl li tinsab fuq iz-zuntier ta' biswit il-Parroċċa tar-Rabat. Ritratt R. Ellis.

Portelli O. P., fejn dan tal-ahħar għamel diskors li fih wera li l-Appostlu San Pawl hemmhekk kien żera' ż-żerriegħha tal-fidi, u minn hemm kibret u xterdet mal-Gżira kollha. Mons. Emard iċċelebra l-Quddiesa.

L-għada t-Tlieta, il-Kardinal Legat mar Għawdex, għaliex kien xieraq li din id-Djoċesi tieħu sehem ukoll fil-Kungress. Kien milquġi b'ferħ kbir mill-Isqof ta' Għawdex, Mons. Giovanni Camilleri O. S. A. u l-poplu tal-Gżira. Fost għajjat ta' "Evviva" tela' l-Katidral, fejn kanta Te Deum, Tantum ergo u ta l-Barka Sagralmentali. Wara niżel fejn il-Kappella Ta' Sabina, u berikha sabiex fiha tibda ssir l-adorazzjoni perpetwa.

Sebaħ l-għada, l-Erbgħa, 30 t'April, u l-Kardinal Legat b'għafsa ta' qalb kelli jħalli lil Malta. Mill-

Palazz tal-Isqof tal-Belt niżel id-Dwana fost folla kbira li ġaqgħet miexja miegħu sax-Xatt. Wara li kulħadd xtaqlu l-vjaggit it-tajjeb, rikeb fuq il-lanċa tad-Dwana li wasslitu sal-vapur HMS Hussar tan-Navy Ingliż.

Fl-ahħar nistgħu nagħmlu mistoqsija: Irnexxa xejn dan il-Kungress Internazzjonali li sar f'Malta fl-1913? It-tweġiба nsibuha minn dak li ntqal jew inkiteb dwaru mitt sena ilu.

Il-gazzetta tal-Vatikan "Osservatore Romano" kitbet: "Kungressi oħrajan setgħu jiftahru aktar minn dan ta' Malta bil-kobor tal-post fejn ġew miġbura u bil-ghadd ta' nies li ħadu sehem fihom, iż-żda ebda wieħed minnhom ma kelli dan: li l-popolazzjoni kollha ta' fejn sar, ħadet sehem kollha kemm hi, bil-ħeġġa kollha tagħha".

Il-Kan. G. Sansica, Segretarju tal-Isqof Raiti qal; "Malta, ġawhra tal-Mediterran, hija art ta' vera mħabba nisranija u l-Kungress Ewkaristiku li sar fiha hu veru trijond mill-aqwa ta' din l-imħabba".

Il-gazzetta "La Croix" ta' Parigi kitbet: "Malta, f'dal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali wriet lid-din ja kollha l-ħeġġa qawwija ta' poplu magħqud, lejn l-Ewkaristija".

Lord Clifford qal: "Il-ħeġġa u t-tjieba tal-Maltin kienu f'dal-Kungress aktar milli stajt naħseb, u jibqgħu f'moħhi għal dejjem".

L-Isqof Giuseppe Medardo Ernard, ta' Valleyfield, il-Kanada, qal: "Fil-wirja tal-fidi u fil-ħeġġa tal-poplu, dal-Kungress ta' Malta għadda lil dawk kollha li saru f'nazzjonijiet kbar u aktarx ma jsirx ieħor bħalu".

Il-Kardinal Bourne ħalla miktub: "Inħalli Malta b'tifikrali ma tintemm qatt fuq il-Kungress Ewkaristiku: id-devozzjoni lejn is-Santissimu Sagament hekk shiħa fil-poplu kollu. Diffiċli ssibha f'art oħra. Hemm ħwejjeg li biex tifhimhom trid tarahom, u meta tkun rajthom, ma tinsihom qatt. Nitlob il-barka t'Alla fuq Malta, fuq is-sacerdoti tagħha, fuq il-poplu kollu fidil tagħha".

Ta' Frida

Pet & Garden

Prop. Andrew Grech

103, Triq il-Madonna tal-Ġilju, Mqabba - MQB 1309.
Tel: 2164 2693 • Mob: 7970 6677 • E-mail: fridapts@malta.net.net

Where you can find various pet foods, plants, trees, agricultural products and agricultural feeds.

Veterinary Service available every Wednesday
Mon - Fri: 8.00am - 12.00pm
3.00pm - 7.00pm •
Sat: 7.00am - 3.00pm

Il-Protagonisti tal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonal li sar Mitt Sena ilu f'Pajjiżna

L-Eminentissimu Kardinal Domenico Ferrata,
Legat tal-Papa Piju X fil-Kungress Ewkaristiku.

L-Eċċ. Rev.ma Mons. Isqof Thomas L. Heylen,
President tal-Kumitati tal-Kungressi Ewkaristiċi. (Ritratt S. L. Cassar)

L-Eċċ. Rev.ma Mons. Pietru Pace,
Arcisqof ta' Rodi u Isqof ta' Malta.

L-Eċċ. Rev.ma Mons. Angelo Portelli OP, Isqof Awżiljarju ta' Malta,
Vice President tal-Kumitat Generali u President Effettiv tas-Sotto Kumitati.
(Hajr lil Fra Alan Joseph Adami)